

Änglars bröd och människors bröd

Gregoriansk och medeltida sång
med Pisces Dei i Riddarholmskyrkan
lördagen den 28:e juni 2008 kl 13
och söndagen den 29:e juni 2008 kl 13

HERRENS BÖN

(Matt. 6:9-13)

Pater noster,
 qui es in cælis:
 sanctificetur
 nomen tuum;
 adveniat
 regnum tuum;

fiat voluntas tua,
 sicut in cælo
 et in terra.

Panem nostrum
 cotidianum
 da nobis hodie;

et dimitte nobis
 debita nostra,
 sicut et nos dimittimus
 debitoribus nostris;
 et ne nos inducas
 in tentationem;
 sed libera nos
 a malo.

Fader vår,
 som är i himlen:
 Må det helgas,
 ditt namn;
 Må det komma,
 ditt rike.

Må din vilja ske,
 så som i himlen
 också på jorden.

Vårt bröd,
 det dagliga,
 ge oss idag,

och förlåt oss
 våra skulder
 såsom också vi förlåter
 dem som är skyldiga oss.
 Och inled oss inte
 i frestelse
 utan befria oss
 från det onda.

Detta är Fader vår från Matteusevangeliet, 6:9-13. “Ty riket är ditt...” osv är ett senare tillägg. I Lukasevangeliet 11:2-4 är bönen kortare, och man har ur detta härlett en hypotetisk “urversion” som bara har de tre punkterna *riket*, *bröd* och *förlåtelse*: “Fader, tillkomme ditt rike. Vårt bröd, det dagliga, ge oss idag. Och förlåt oss våra synder, såsom också vi förlåter alla som är skyldiga oss”. Sedan har bönen, precis som den judiska förlagan, byggts på med bönepunkter i början och slutet, och före kärnpunkten, den om brödet. (*Fader vår* i Egnell-Fridrichsen: Svenskt bibliskt uppslagsverk, Stockholm 1948)

Brödet är *cotidianus*, “dagligt, vardagligt, alldagligt”. I de grekiska evangelierna står *epiousios*, vilket visserligen kan komma från ett ord för “imorgon”, men också betyda “för att vara”, “för ens bestånd” och liknande, och med tanke på den latinska översättningen är väl detta en troligare tolkning.

Hieronimus ändrade på slutet av 300-talet *cotidianum* till *super-substantialem* (ordagrant: “över-under-stå-igt”) i Matteus, men lät *cotidianum* stå kvar i Lukas. Detta har lett vissa till slutsatsen att det inte är vanligt tuggbart bröd det handlar om, utan översinnligt, himmelskt. Dock är dessa bägge ord avsedda att vara översättning av samma grekiska ord, så att *supersubstantialem* också borde betyda “för bestånd”. Sålunda har åsikten att *supersubstantialem* betyder “översinnligt och himmelskt” också ansetts som heresi.

(Läs mer på http://paradox.provocation.net/medeltid/mp3/pater_noster.htm)

Respexit Elias
ad caput suum
subcinericium panem
qui surgens comedit
et bibit

Elias såg
vid sitt huvud
en glödkaka.
Han steg upp, åt
och drack *(1 Kon. 19:6)*

et ambulavit
in fortitudine cibi illius
usque ad montem Dei.

och vandrade
styrkt av denna föda
ända till Guds berg. *(1 Kon. 19:8)*

Si quis
manducaverit ex hoc pane
vivet in æternum

Om någon
äter av detta bröd
skall den leva i evighet *(Joh. 6:51)*

et ambulavit
in fortitudine cibi illius
usque ad montem Dei.

och ha vandrat
styrkt av denna föda
ända till Guds berg. *(1 Kon. 19:8)*

Elias hade duellerat med Baalsprofeterna och med lite lätt fusk vunnit, och sedan låtit avrätta dem alla varvid han blev tvungen att fly hals över huvud till Horeb, som är ett heligt berg, Mose uppenbarelses berg i Sinai, där han alltså skulle vara fredad. Där skall Gud visa sig för honom, och Elias ser i tur och ordning en storm, en jordbävning och eld, och Gud är inte i dem, men däremot i den stilla susningen.

Under flykten till Horeb sker det som skildras på motstående sida. Trött, hungrig och ångerfull somnar Elias under en ginstbuske, men vaknar av att någon ger honom en “glödkaka”, och uppmanar honom att äta upp den, eftersom han annars inte kommer att orka hela vägen ända till Guds berg. Ordet för “glödkaka” är ordagrant “under-aska-bröd”, som man gräddade genom att lägga ut stenar, tända en eld över, och, när den brunnit ner, raka bort askan, lägga degen på de heta stenarna, lägga tillbaka den heta askan ovanpå brödet, grädda hastigt och äta upp tämligen omgående (Man åt aldrig gårdagens bröd, eller sparade bröd till morgondagen).

Versen “Om någon äter av detta bröd...” visar hur man skall tolka denna historia. Brödet (i Johannesevangeliet, och alltså även det i konungaboken) är Livets bröd, Kristus själv. Elias ökenvandring är alltså våra liv, och Guds berg är Sion, det himmelska Jerusalem. Utan livets bröd kommer vi inte orka den långa vandringen dit.

Detta sätt att läsa Bibeln, där allting hänger ihop på ett metaforiskt plan, kan man se i *Biblia Pauperum*. En sida ur den finns på nästföljande uppslag, och på uppslaget efter finns en översättning.

Legit in exodo .xvii. m. qd dñs
pcepit moysi ut diceret populo
quod tolleret de terra celena
qd eussufficeret sibi p die illa ma
na et celeste qd dñs ille herens
addu signabat pntu scilicet .i. in
si corpore qd ipse in terra addu
fuit discipul cu dicebat am
pote ex hoc omne .x.

venite y medite pascu mrami

Subanz. 13.

Wann

Handwritten: *Handwritten text on a banner: "Handwritten angelus nāduimint hōdo"*

v9 Sag' wolūt cristi
n̄ uelchm dēdēt ihm

¶ **Se tenet in manib9**
Se cibat ip̄e cib9

5071
FM.

Panem de melle illis

audientibus me
pneumate boni

vñ Xij Gūt in cena: Herba citus diu dicitur

Legitur in genisi · XIII · capitul^o quod cum Abraham de sede inimicorum redijt et feret secum magnam predam, quam ex cussit de inimicis suis tunc melchicedech sacerdos dei summus optulit ei panem & vinum : melchicedech xpistum significat qui panem & vinum id est · corpus et sanguinem suum in cena suis discipulis ad edendum et bibendum porrigebat

Proverbiorum · ix ·

Venite comedite panem meum

(Ords. 9:5)

Melchicedech rex salem
proferens panem et vinum

Accipite & manducate
hoc est corpus meum

(Bildens till vänster
illustrerar
1 Mos 14:18)

(Bildens i mitten
illustrerar
Matt. 26:26)

(Bildens till höger
illustrerar
2 Mos 16
och Ps. 78:24)

Sacra notant cristi
que melchicedech dedit isti

Se tenet in manibus
Se cibatur ipse cibus

ysaias Audite audientes me et
lv comedite bonum (Jes. 55:2)

Sapientie Panem de celo prestiti illis (Vish. 16:20)
· xvj ·

Rex sedet in cena : turba cinctus duodena

Legitur in exodo xvi · capitul^o quod dominus precepit moysi ut diceret populo quod quilibet tollent de manna celesti quod cum sufficeret sibi pro die illa manna autem celeste quod dominus israellicitis dedit significabat panem sanctum · scilicet · sanctissimum corpore quod ipse in cena dedit suis discipulis cum dicebat accipite ex hoc omnes &c

David

Panem angelorum manducavit homo

(Ps. 78:25)

Pluit illis manna
ad manducandum

Det läses i Genesis, 14:e kapitlet, att när Abraham från fiendernas säte återvänt och burit med sig stort byte, som han ur skakat fienderna sina, då (tog) Melkisedek, Guds högste präst, (och) bar till honom bröd och vin. Melkisedek betecknar Kristus, som (tog) bröd och vin dvs sin kropp och sitt blod, vid måltiden med sina lärjungar, till att äta och dricka (och) sträckte fram.

Det läses i Exodus, 16:e kapitlet, att Herren förelade Moses att säga till folket att de så mycket kunde ta, av den himmelska mannen, som skulle räcka åt dem för denna dag. Men mannen, den himmelska, som Herren till israeliterna gav, betecknar det heliga brödet, nämligen den heligaste kroppen, som denne själv vid måltiden gav sina lärjungar, när han sade: "Tag emot av detta alla" osv.

Ordspråkens · 9 · David

Kom, ät mitt bröd

(Ords. 9:5)

Människan åt änglars bröd

(Ps. 78:25)

Melkisedek, kung i Salem
frambärande bröd och vin

Tag & ät
det är min kropp

Det regnade åt dem manna
att äta

(Bildens till vänster
illustrerar
1 Mos 14:18)

(Bildens i mitten
illustrerar
Matt. 26:26)

(Bildens till höger
illustrerar
2 Mos 16
och Ps. 78:24)

Det heliga, som Melkisedek
gav honom, betecknar Kristus.

Han håller sig i händerna
Han äter, själv mat.

Jesaja 50 Hör, ni som hör mig, och
ät det goda (Jes. 55:2)

Vishet 16 · Bröd från himlen har du fram-
ställt åt dem (Vish. 16:20)

Kungen sitter i måltiden, omgiven av tolvtaliga skara

På förra uppslaget i programmet finns en sida ur *Biblia Pauperum*, en illustrerad medeltida anvisning till hur man skall tolka bibeln. Inget skall läsas bokstavligt, utan allt är symboler, metaforer och allegorier, eller *typologier* som man sade på den tiden. Till vänster i bild står överst att Melkisedek, som gav Abraham bröd och vin, är Kristus som gav lärjungarna bröd och vin, dvs sig själv, sista nattvarden. I citatet från Ordspråksboken därunder är det Visheten som vill ge oss av sitt bröd, så vi överger vårt oförstånd och får leva, och i citatet från Jesaja längst ner liknar Gud sitt ord vid bröd.

Till höger i bild sägs överst att det regnar manna från himlen, och att Gud ber Moses säga åt folket att bara ta det de behöver för dagen. Mannan är brödet, dvs Kristi kropp, som han gav lärjungarna, och som han ger oss under nattvarden. I citatet från Psaltaren därunder kallas mannen "Änglars bröd", och i citatet från Vishetens bok talas det åter om änglarnas bröd och brödet från himlen. Allt detta betyder samma sak, nämligen brödet, Kristi kropp, som vi blir ett i, genom nattvarden, vilket visas i mitten.

Dessa citat i *Biblia Pauperum* återfinns i den medeltida liturgin. På nästa uppslag berättas, till nattvardsgången, historien om mannen i öknen, och på nästa uppslag utvidgas symboliken ytterligare: Berättelsen om hur Visheten vill ge oss av sitt bröd kopplas ihop med liknelsen om det himmelska gästabudet, och den lidande Job som göder sina arbetare visar sig också beteckna Kristus som ger oss av sin kropp, i sången som jämför honom med sädeskornet som måste ner i underjorden och dö för att kunna uppstå.

(Läs mer på <http://paradox.provocation.net/medeltid/teologi/typologi.htm>)

KOMMUNIONSANTIFON (Ps 78:25)

<i>Panem cæli dedit eis,</i>	<i>Himlens bröd gav han dem.</i>
<u>panem angelorum manducavit homo</u>	<u>Människan åt änglars bröd</u>

(Ps 78:1-3)

Attendite popule meus
legem meam,
inclinate aurem vestram
in verba oris mei

Hör, mitt folk,
min lag,
böj ert öra
till min muns ord.

Aperiam in parabolis os meum,
loquar propositiones
ab initio.

Jag öppnar min mun i parabler¹,
jag skall tala påståenden
från begynnelsen,

Quanta audivimus
et cognovimus ea,
non sunt occultata
a filiis eorum
in generatione altera.

hur mycket vi hört
och känner till om dessa saker,
de har inte dolts
för deras barn
i andra generationen.

[... och sedan hoppar vi över hela historien om flykten ur Egyptiska fångenskapen, och knorrandet i öknen, ända tills...]

(Vers 23-25)

Et mandavit
nubibus desuper,
et ianuas cæli
aperuit.

Och han befallde
molnen från ovan,
och himlens portar
öppnade han

¹ Liknelser, allegorier, metaforer, symboler osv.

Et pluit illis
manna ad manducandum,
 et panem cæli
 dedit eis.

Panem angelorum
 manducavit homo,
 cibaria misit eis
 in abundantia.

och det regnade åt dem
manna att äta,
 och himlens bröd
 gav han dem.

Änglars bröd
 åt människan,
 livsmedel sände han dem
 i överflöd.

(Vers 70-72)

Et elegit David
 servum suum,
 et sustulit eum
 de gregibus ovium
 de post fetantes
 accepit eum

Pascere Jacob
 servum suum,
 et Israel hereditatem suam.

Et pavit eos in
 innocentia cordis sui,
 et in intellectibus
 manuum suarum
 deduxit eos.

Och han valde David,
 sin tjänare,
 och lyfte upp honom
 från fårens flockar,
 från de som fött lamm
 tog han emot honom

för att valla Jacob,
 sin tjänare,
 och Israel, sitt arv,

och han vallade dem
 i sitt hjärtas oskyldighet
 och med förståndet
 av sina händer
 ledde han dem.

RESPONSORIER TILL CORPUS CHRISTI

Homo quidam fecit
cœnam magnam
& misit servum suum
hora cœnæ dicere
invitatis ut venirent

quia parata sunt omnia.

Venite comedite panem meum

& bibite vinum
quod miscui vobis

quia parata sunt omnia.

En man gjorde
en stor måltid
och sände sin tjänare
att säga måltidens timme
till de inbjudna, så de skulle komma,

ty allt är förberett. (*Luk. 14:16-17*)

Kom, ät mitt bröd

och drick vin
som jag blandat åt er, (*Ordspr. 9:5*)

ty allt är förberett. (*Luk. 14:17*)

- - o 0 o - -

- - o 0 o - -

- - o 0 o - -

Cœnantibus illis
accepit Iesus panem
& benedixit ac fregit
deditque discipulis suis & ait

Accipite & comedite **hoc est corpus meum**

Dixerunt viri tabernaculi mei:
Quis det de carnibus eius
ut saturemur?

Accipite & comedite **hoc est**

När de åt
tog Jesus brödet
och välsignade och bröt det
och gav till sina lärjungar och sade:

Tag och ät, **det är min kropp.** (*Matt. 26:26*)

Männen i mitt tält sade:
Vem ger av sitt kött
så vi mättas? (*Job 31:31*)

Tag och ät, **det är ...**

Larga manu seminatum
granum hoc frumenti

... med generös hand sått,
detta sädeskorn,

terre bone commendatum
hora competenti

åt den goda jorden anbefallet
i rättan tid.

nisi morte sit mundatum
vitam conferenti

Om det ej blir renat genom döden
som medför liv,

non resurget duplicatum
sibi vel serenti

kan det inte uppstå mångfaldigat
eller bli sått igen.
(eller efterföljas av andra.)

igitur
premoritur
sic ad vitam reducitur
per iustum deificum

Därför
dör det
för att så ledas åter till liv
genom riktigt gudomliggörande.

o o o o o o
typicum
celicum
granum et triticum

O! O! O! O! O! O!
Typologiska¹,
himmelska
sädeskorn och vetemjöl!

o o o o
o glorificum
multiplicum
sed ex uno reliquum

O! O! O! O!
O, den ärofulla,
mångfaldiga,
men av en enda efterlämnade,

... corpus meum.

... min kropp.

1 "Symboliska, metaforiska, allegoriska" osv.

Sacris solemniis
iuncta sint gaudia
et ex præcordiis
sonent præconia
recedant vetera
nova sint omnia
corda voces et opera

Med heliga högtider
skall glädje förenas
och ur mellangärden
skall häroldsstämmor ljuda.
Det gamla skall träda tillbaka,
de skall alla bli nya:
hjärtan, röster och verk.

Noctis recolitur
cœna novissima
qua Christus creditur
agnum et azyma
dedisse fratribus
iuxta legitima
priscis indulta patribus

Den återupplivas, nattens
sista måltid,
i vilken Kristus – tros det –
lamm och ojäst bröd
ska ha gett till bröderna
enligt lagar
unnade av uråldriga fäder.

Post agnum typicum¹
expletis epulis
corpus dominicum
datum discipulis
sic totum omnibus
quod totum singulis
eius fatemur manibus

Efter det typologiska lammet,
och fullbordad måltid
blev Herrens kropp
given till lärjungarna
(lika hel till alla
som hel till var och en)
av hans händer, som det oss berättas.

Dedit fragilibus
corporis ferculum
dedit et tristibus
sanguinis poculum
dicens accipite
quod trado vasculum
omnes ex eo bibite

Han gav åt de bräckliga
kroppens maträtt
och gav åt bedrövade
blodets kalk,
sägande: "Tag emot
kärlet jag överlämnar.
Drick alla av det".

Sic sacrificium
 istud instituit
 cuius officium
 committi voluit
 solis presbyteris
 quibus sic congruit
 ut sumant et dent ceteris

Sålunda, detta
 sakrament instiftade han
 vars tjänst
 han ville skulle förbindas
 de enda präster
 som han så samlar
 för att emotta och ge åt övriga.

Panis angelicus

fit panis hominum
 dat panis cælicus
 figuris terminum
 O res mirabilis
 manducat dominum
 pauper servus et humilis

Änglars bröd

blir mänskors bröd,
 himmelskt bröd ger
 prefigurationens¹ fullbordan.
 O, märkliga sak:
 Han äter Herren,
 den fattige och ödmjuke tjänaren.

Te trina deitas
 unaque poscimus
 sic nos tu visita
 sicut te colimus
 per tuas semitas
 duc nos quo tendimus
 ad lucem qua inhabitas

Dig, trefaldiga gudom
 och ene, ber vi
 att du så besöker oss
 som vi vördar dig.
 På dina stigar
 led oss, där vi styr kosan
 mot ljuset du bor i.

Amen

Amen.

(Hymn av Thomas av Aquino, 1225 - 1274)

1 Typologi $\simeq$ prefiguration $\simeq$ metafor $\simeq$ symbol $\simeq$ allegori.

. cc. xv.

Anoster qui es in celis. sanctificetur nomen tuum. adueni
at regnum tuum. fiat uoluntas tua sicut in ce lo
et in terra.

Det är av naturliga skäl ont om flerstämmiga medeltida sättningar av Fader Vår, eftersom den är avsedd att sjungas av församlingen tillsammans, men här är iallafall en från runt början av 1200-talet, kanske av Perotinus, komponerad i karakteristiskt omväxlande och ganska dissonant harmonik.

Pater noster,
qui es in cælis:
sanctificetur nomen tuum;
adveniat regnum tuum;

fiat voluntas tua,
sicut in cælo
et in terra.

Panem nostrum
cotidianum
da nobis hodie;

et dimitte nobis
debita nostra,
sicut et nos dimittimus
debitoribus nostris;
et ne nos inducas
in tentationem;
sed libera nos
a malo.
Amen.

Fader vår,
som är i himlarna:
Ditt namn skall helgas;
Ditt rike skall komma.

Din vilja skall ske,
så som i himlen
så också på jorden.

Vårt bröd,
det dagliga,
ge oss idag,

och förlåt oss
våra skulder
såsom också vi förlåter
dem som är skyldiga oss.
Och inled oss inte
i frestelse
utan befria oss
från det onda.
Amen.

En sekvens av Thomas av Aquino från omkring år 1264, *Lauda Sion*, kommer här i en svensk översättning från ett manuskript från 1540 från Bjuråker i Hälsingland. En del av sångerna i detta manuskript är kopierade från ett manuskript från Malmö 1529, vilket gör att man kan se några exempel på medeltidsskånska i dem.

Syon prise then tigh frelste /
 födde ledde och nogh älste¹ :
 m& loffsong och samuit .
 Han är större äre världher :
 en han aff tigh bliffuer vördher /
 som tog tich frå helffuetit .

Thå han natuward hölt sist vid bord :
 vttödde thenne samma ord :
 för tolff sinom läriunghom .

Thetta nya testamentit :
 och thet helga sacramentit :
 som skal giffuas för mångom .

Jesu herre tigh vari loff :
 först frå tijn creaturs vphoff
 och ee² förutan enda .

Att tu ville vppå thenne daghen :
 plat för venda then hård strenge laghen :
 och oss tina nåd senda /

1 “älskade”

2 “alltid”, samma *e* som i *evig*.

Then gambla påskan hållen är :
 och barmhertigheet få vij her
 nw : för iesu natuward skul .
 Lagsens strengheet thå var fordom :
 viker vndan iesu ordom :
 all falsk läre driff om kul .

Thet iesus böd j natuwardhen :
 bödh han kringom heela världhen :
 thaga sigh til åminne .
 Han var j sin gudhom nogh vijs :
 han gaff oss brödt och vijn til spijs :
 genom sin ord och sinne .

Christne hålla thenne plägseedh :
 ath vndfå christi kiött j bröd :
 och dricka hans blodt j vijn .
 Hwadt tu eÿ begripa kunde :
 eÿ m& hierta eller munne :
 tron stadfestar hoghen tijn .

Wnder thessa åtskiljde ting :
 skýler sigh all vår förlösning :
 vti tweggiä¹ handa² skjijn .

1 *tvägge* kommer från *två* på samma sätt som *bägge* kommer från *båda*.

2 *Tväggehanda* betyder alltså “av två olika slag”, precis som *enahanda* betyder “av ett enda slag”, och *allehanda* “av alla möjliga slag”.

Här är ieselus vår herre godt /
 itt kiött j matt och dryck j blodt :
 j sitt helge lechamen .

Han är icke skipt j stückiom :
 som vij giörligh seem och tückom :
 vthan hela gudh och man .

Taghen en och taghen många :
 så then ene som then andre .
 allä få en gudh och man .

Taghen onde taghen godhe :
 likauel j twegge lunde¹ .
 sigh til dödt eller liff .

Ett ewigt liff få the gode .
 ondom skil alt i hans blode .
 then til både liff och siel .

När the skipte sacramentet :
 kom j hugh thet regementit :
 iesus vtgaff testamentit :
 och sielffuer sigh vthi brödt

Wij skolom så tro och tückia :
 han låter sigh inna lückia² .
 m& sin ordt vthi hwart stücke :
 en gudh ther för oss leedh dödth .

1 *Tväggelunda*, “på två sätt”, precis som *annor-*, *inga-*, *någor-*, *samma-*, *sålunda* betyder “på annat, inget, något, samma, så sätt”.

2 “stänga”, samma som engelska och svenska *lock*, finns kvar i *ändalykt*.

Sij thet samma ängle brödet :

then siels spijs som är bedröffuat :

thet är rätte barne brödet :

thet eÿ skal fåås hundommen¹

När thennä figuran skedde² :

abraham sin son vthledde .

såsom påsca lambit tedde .

gudz brödt kom aff himmelen .

Jesu christe hörde³ godhe .

spijs oss m& titt milde mode .

m& kiött och tinom blodhe .

att vij vardom alle godhe .

kringom hela verldena .

Tu som inghen vil fördöma .

lätt oss icke från tigh huerffua⁴ .

nåd och venskap oss föruerffua .

ath vij måghom m& tigh ärffua .

himmelrikis glädie .

amen .

1 *Det ej skall fås åt hundarna* = “Det skall ej ges åt hundarna”.

2 *figur* = prefiguration, typologi: När Jesus ger oss av brödet, så betyder det att Abraham ledde ut sin son för att offras (som Kristus på korset, som påskalammet), och att manna kom från himlen.

3 “herde”.

4 *värva* = “kasta” torde vara skånska, jfr tyska *werfen*. På svenska hette det *värpa*.

Till sist en sång om den gamla surdegen som skall rensas ut. Man brukade spara surdegen ett helt år. Himmelriket är - som bekant - som en surdeg (Matt 13:33; Luk 13:20-21) som står för bestående värden, men en gång per år, under påskan, det osyrade brödets högtid, rensade man ut den gamla surdegen och satte en ny deg, en symbol för våren, livets återvändande och återuppståndelsen. I citatet om att rensa ut den gamla surdegen (1 Kor 5:7) står detta för ett avståndstagande från gamla synder och ovanor, och ett uppvaknande och förnyande i det egna livet.

Filii Calvarie,
 sonet vox letitie,
 Filii Calvarie,
 nostra est redemptio,
 o, o,
 cuius resurrectio
 omni plena gaudio.

Kalvariebergets barn,
 låt glädjens röst ljuda,
 Kalvariebergets barn,
 vår är frälsningen,
 O!, O!,
 vad hans uppståndelse
 är full av all glädje.

Rex est iste glorie,
 Rex sine principio.

Denne är ärans konung,
 konung utan början.

Principes superbie,
 exufflat de medio.

Övermodiga härskare
 tar han andan ur.

Nos expurgat hodie,
 a fermenti vitio.

Han rensar oss idag
 från gammal surdeg.

Ergo Syon filie,
 sonet vox letitie,
 nova sit conspersio.
 o, o,
 cuius resurrectio
 omni plena gaudio.

Så, Sions döttrar,
 låt glädjens röst ljuda,
 det skall vara ny deg!
 O!, O!,
 vad hans uppståndelse
 är full av all glädje.

Sjöng gjorde “*Pisces Dei*”, Guds fiskar. I Nya testamentet finns en utvecklad fisksymbolik av osäkert ursprung: “Jag ska göra er till människofiskare” säger Jesus, och använder fisken som symbol vid flera tillfällen: “Med himmelriket är det också som när man lägger ut ett nät i sjön och får fisk av alla slag i det.”, “Finns det någon far ibland er som ger sin son en orm när han ber om en fisk?”, de underbara fiskafångena i Luk 5 och Joh 21 (“Den natten fingo de intet”, ni vet) som handlar om hur man ska missionera, den mystiska fisken med silverpenning i munnen i Matt 17:27, eller när han utfodrar femtusen med fem bröd och två fiskar, resp fyratusen med sju bröd och några fiskar.

Efter detta fick fisksymbolen en än större betydelse hos de kristna. Tertullianus sade c:a år 200 att vi kristna är små fiskar eftersom vi är födda i vatten, alltså pånyttfödda genom dopet. Och när man upptäckte att om man sade “Jesus Kristus, Guds Son, vår Frälsare” på grekiska, “*Iesous Christos Theou Yios Soter*” och tog första bokstaven i varje ord, så fick man ordet *Ichthys* som betyder “fisk”, så var lyckan gjord. Eftersom ett grekiskt litet “a”, alfa, ser ut som en liten fisk, och Jesus sade att han var “alfa och omega” så blev glädjen än större. De tidiga kristna i Rom lär således ha klottrat “lilla a” lite här och var, i katakomber och annorstädes.

Och för övrigt återfinns vi på nätet på

<http://paradox.provocation.net/medeltid/index.htm>